

oud edam

Periodiek uitgegeven door de vereniging Oud Edam

JAARGANG 37 | AUGUSTUS 2013 | NUMMER 2

De Edamsche Roeivereniging
CHARON

De apostel Petrus
komt uit de verf

Uitzonderlijke Edammer:
Lange baard

Edam-Volendam en Rotterdam vanaf 1606 naamsverbonden

Mijn levenspad begon in Rotterdam en na neergestreken te zijn in Edam vroeg ik me af: "Hebben deze twee steden iets met elkaar?" Je komt immers de naam Rotterdam in Edam tegen op de Nieuwehaven en in de Grote Kerk. In Rotterdam vind je de straatnaam Edam in een gebied met een rijke scheepshistorie.

Standbeeld van Ketelbinkie, de scheepsjongen die op de "Edam" voer

Wandelend langs de Nieuwehaven kom je de naam Rotterdam tegen. Op de gevel van een voormalig kaaspakhuis staat tussen de eerste en tweede bouwlaag en ter weerszijden van de hijsluiken in zandsteen "de stad rotterdam". Op een hardstenen plaat staat de tekst "de eerste steen gelegd door jan de boer, oud 2 jaar en 8 maanden, 3 november 1888". Waarom heeft de familie De Boer voor deze naam gekozen? Rotterdam was een belangrijke exportplaats van zuivel waaronder kaas maar

Dik Rinkel

was dat de reden? De vader van Jan de Boer heeft dit kaaspakhuis laten bouwen en liet hier de Edammer kaas voor kaashandelaar Van Lent uit Rotterdam rijpen. Vandaar dat hij koos voor deze naam.

Voormalig kaaspakhuis "Rotterdam" aan de Nieuwehaven

Bezoek je de Grote Kerk dan vind je aan de noordzijde na Dordrecht, de oudste stad van het land, Delft en Leiden het raam dat in 1606 geschonken werd door Rotterdam, destijds de zevende stad van Holland. De stad schonk dit raam met nog 15 andere steden, steden die vertegenwoordigd waren in de Staten van Holland dus Rotterdammers en Edammers zaten in hetzelfde netwerk. Rotterdam was bekend met deze vorm van schenken, want eerder was een glas geschonken aan de St.-Janskerk te Gouda. Maar al in 1489 kende de Edammers Rotterdam door de Jonker Fransoorlog omdat deze stad zich toen moest overgeven en de kosten van deze oorlog werden afgewenteld op de steden waaronder Edam. Het raam in de Grote Kerk is een bescheiden wapenglas met een decoratieve omlijsting met bloemen, vogels, putti en vruchtenguirlandes. In 1744 is het raam nadat het door een noordwesterstorm was ingewaaid door de koster voor 63 gulden en 3 stuivers hersteld en in 1922 werd het opnieuw onderhanden genomen toen onder leiding van architect A.A. Kok een groot restauratieproject begon.

Met de pet rond

Hiervoor was geld nodig en je kunt wel iets schenken maar dat wil niet zeggen dat je er dan nooit meer iets van hoort. Begin februari 1934 verzocht de restauratiecommissie van de Grote Kerk in een brief gericht aan Burgemeester en Wethouders van Rotterdam om "een bijdrage van fl 800 in de kosten van herstelling van een geschilderd raam dat de stad Rotterdam in de 17e eeuw aan de kerk te Edam heeft geschonken". De voorzitter notaris De Grient Dreux en de secretaris de heer D.F. Pont, burgemeester van Hillegom merkten daarbij nog op dat "een gelijkluidend request werd door ons gericht aan de besturen der 16 steden en 2 dorpen welke tussen 1606 en 1625 vensters schonken" Bij de brief was toegevoegd een foto van het

venster genomen door de firma Bogtman te Haarlem en een brochure over de restauratie en de geschiedenis van de Grote Kerk. De herstelkosten van het raam Rotterdam bedroegen fl 2.000. Verder schrijven zij "Mocht, i.v.m. de uiterst moeilijke tijdsomstandigheden waardoor gelijk ons helaas bekend schier iedere gemeente met ernstige budgettaire moeilijkheden heeft te kampen, betaling ineens niet mogelijk is het bedrag te verdelen is in vijf achtereenvolgende jaren". We zaten immers in de crisistijd van de jaren dertig.

Deze suggestie mocht echter niet baten want een ambtenaar schrijft op de brief: geen geld, helaas niet doen en dit advies wordt overgenomen. B en W van Rotterdam antwoorden dan ook dat in verband met de financiële situatie van de gemeente Rotterdam men niet aan het verzoek kan voldoen en als men de uitnodiging krijgt voor de feestelijke bijeenkomst in de Grote Kerk neemt men deze voor kennisgeving aan.

De restauratiecommissie had alle gemeentes, die indertijd een raam geschonken hadden aangeschreven. Verreweg de meeste deelden mee dat zij sympathiseerden met het doel, maar dat de slechte economische omstandigheden niet toelieten een subsidie te geven. Vijf gemeentes schonken een bedrag.

Uit deze geschiedenis wordt duidelijk hoe knap het was dat het onze voorouders gelukt is in die economisch moeilijke tijd toch de restauratie uit te voeren en af te ronden. Het is zeker niet misplaatst dat er na afloop van de restauratie in de kerk een nieuw raam geplaatst is dat aan hun is gewijd.

Raam in de Grote Kerk geschonken door Rotterdam

Stadswapen van Rotterdam

Er is echter nog een raam in de Grote Kerk waarin het stadswapen van Rotterdam voorkomt en wel in het grote raam van de Staten van Holland eveneens uit 1606 met 32 stadswapens.

Rotterdam kreeg pas in 1340, als een klein nietszeggend dorpje, stadsrechten van het gravenhuis Holland-Henegouwen. Dit huis is terug te vinden in het wapen van Rotterdam. Het bovenste deel is gevierendeeld met vier leeuwen en afkomstig van het wapen van de graven van Holland-Henegouwen. Graaf Willem III van Holland (1287-1337) werd in 1304 graaf van Henegouwen, hij was de eerste die met de vier leeuwen zegelde. Linksboven en rechtsonder een leeuw van sabel (zwart), rechtsboven en linksonder een leeuw van keel (rood). Twee rode voor Holland en twee zwarte voor Henegouwen.

Zeer opmerkelijk is dat de twee rode Hollandse leeuwen en de twee zwarte Henegouwse leeuwen in het raam van de Staten van Holland zijn omgedraaid. De kleurenvolgorde is dus anders dan het "Rotterdam glas" en trouwens ook van het glas in de Sint-Janskerk in Gouda.

De bepaling van de juiste volgorde van de leeuwen is een aparte studie. Veel gemeentes zoals Schoonhoven, Krommenie en IJpendam voeren het wapen van Holland-Henegouwen en beide kleurvolgordes komen voor.

Het blijft bijzonder dat de kleurvolgorde van de ramen in de Grote Kerk van Edam verschillen terwijl ze in hetzelfde jaar aangebracht zijn.

Het wapen van Rotterdam, detail uit het raam van de Staten van Holland

In de Grote Kerk kom je de naam Rotterdam verder nog tegen op een grafsteen uit 1614. Deze grafsteen behoort toe aan een predikant die tijdens de godsdiensttwisten tussen Remonstranten en Contra-Remonstranten, met als dieptepunt de onthoofding van raadspensionaris Johan van Oldenbarneveldt, een belangrijke rol heeft gespeeld en in 1612 uit Rotterdam werd verbannen en zijn toevlucht heeft gezocht in Edam. In een volgend artikel zal aan deze boeiende figuur nader aandacht worden besteed.

De Holland-Amerika Lijn en haar agent W. P. Costerus in Edam

Maar er zijn nog meer raakvlakken. Op 18 april 1873 werd de NASM (Nederlandsch Amerikaansche Stoomvaart Maatschappij) opgericht, sinds 1896 beter bekend als de Holland-Amerika Lijn of, kortweg, de HAL. Binnen enkele jaren zou de HAL uitgroeien tot een van de grotere scheepvaartmaatschappijen, die tussen 1880 en 1920 miljoenen Europese emigranten naar de 'Nieuwe Wereld' zou vervoeren. Deze gelukszoekers werden allemaal vervoerd met stoomschepen. Binnen een eeuw vervoerde de HAL met 133 schepen bijna 4 miljoen passagiers en 75 miljoen ton vracht. Agent voor deze rederij was W.P. Costerus in Edam, die gedurende de jaren 1922 en 1930 regelmatig een advertentie plaatste in de Drie Meren en de Waterlander. William Pieter Costerus kwam uit een bekend Edams geslacht en was gemeenteontvanger, evenals zijn vader en grootvader voor hem. Er zullen zeker in deze jaren Edammers en Waterlanders via zijn bemiddeling naar verre oorden vertrokken zijn.

De Tweede Wereldoorlog betekende voor de rederij een vijfjarige periode van stilstand, hoewel 16 van haar schepen aan de zijde van de geallieerden een bijdrage leverden in de strijd tegen Duitsland en Japan. Die bijdrage bestond voornamelijk uit het vervoer van manschappen. Tussen 1950 en 1960 groeide de vloot sterk en zowel de passagiers- als de vrachtdivisie bloeide. Echter, de ontwikkeling en daarna sterke groei van het intercontinentale luchtverkeer, leidden er uiteindelijk toe dat de vrachtdivisie in Zweedse handen overging, en de passagiersdivisie enkele jaren later naar de Verenigde Staten verhuisde. In de Verenigde Staten werd de maatschappij omgevormd tot een rederij die zich met veel succes toelegt op de cruisevaart.

De straatnaam Edam

De rederij had haar hoofdkantoor in Rotterdam, het tegenwoordige Hotel New York. In deze omgeving

Een zijstraat van de Wilhelminakade draagt de naam Edam

stonden pakhuizen en loodsen waar de goederen werden overgeslagen om vervoerd te worden. Hier lag ook de Wilhelminakade, daar gebeurde het: daar vandaan vertrokken de schepen van de HAL van 1901 tot 1982 voor het eerst naar hun verre bestemmingen. In de jaren vijftig van de vorige eeuw vertrokken hiervandaan veel emigranten die in Amerika, Canada of Australië een nieuwe toekomst op wilden bouwen.

Deschepen kregen namen die eindigden op dam of dijk. De vrachtschepen hadden namen als Beemsterdijk, Soestdijk en Sloterdijk. De passagiersschepen of vrachtschepen met passagiersaccommodatie eindigden op namen als Zaandam, Schiedam, Rotterdam, Nieuw Amsterdam maar ook Edam en het is niet voor niets dat Burgemeester en Wethouders van Rotterdam in een besluit van 21 mei 1996 een zijstraat van de Wilhelminakade de naam Edam hebben gegeven met naast haar de zijstraten met illustere scheepsnamen als Prinsendam en Statendam, allen vernoemd naar schepen van de HAL.

Deze naamgeving had wel wat voeten in de aarde want aanvankelijk had de straatnamencommissie gekozen voor de naam Potsdam, maar men nam deze naam terug omdat de Potsdam ook in de oorlog een Duits vliegkampschip was. Daarop stelde de Projectgroep Kop van Zuid de naam Edam voor gezien het feit dat er vier schepen onder de naam Edam hebben gevaren.

Toen schepen nog schepen waren: vier schepen van de HAL deden dienst onder de naam Edam

De HAL heeft viermaal gebruik gemaakt van de scheepsnaam Edam. In 1881 kwam de eerste Edam in de vaart. Dit ijzeren stoomschip was een vrachtschip met passagiersaccommodatie. Slechts 11 maanden na haar indienststelling ging de Edam in 1882 nabij Sandy Hook in de VS in dichte mist verloren, nadat ze ter hoogte van de machinekamer geramd was door een Brits stoomschip. Twee bemanningsleden verloren het leven, de overige 79 opvarenden konden gelukkig worden gered.

Nog hetzelfde jaar werd in Rotterdam de kiel gelegd voor een vrachtschip met passagiersaccommodatie. Het was het eerste buiten Engeland gebouwde stalen schip voor de Noord-Atlantische route en een noviteit was dat bij de

bouw elektrisch licht was aangebracht met "72 lampen van 20 kaars". Toen het in augustus 1883 te water ging kreeg het de naam Edam. Deze tweede Edam voer twaalf jaar in Rotterdamse dienst maar kwam in 1895 in het Kanaal bij Wight in aanvaring met een Brits stoomschip. Alle opvarenden, 50 passagiers en 43 bemanningsleden, werden gered door een Britse trawler en in Plymouth aan land gezet.

Het derde schip dat de NASM Edam noemde was eerst een Engels schip maar werd in 1886 gekocht en ging varen onder de naam Rotterdam. In 1895 besloot men de Rotterdam te hernoemen tot Edam. In 1899 werd ze te Genua gesloopt.

Ruim twee decennia later, toen de HAL namen moest kiezen voor een viertal vrachtschepen met passagiersaccommodatie koos de HAL ervoor om één ervan tot de vierde Edam te benoemen. Dit schip werd gebouwd bij "De Schelde" in Vlissingen. Ze werd ingezet op de Cuba-Mexico dienst voor transport van Spaanse seizoenarbeiders van en naar deze landen. In 1934 volgde een verbouwing tot vrachtschip waarbij een schoorsteen werd verwijderd en voer het daarna op de hoofdlijn naar New York. In februari 1940 pikte de Edam 51 overlevenden op van de door een Duitse onderzeeboot verraderlijk getorpedeerde Burgerdijk. Tijdens de Tweede Wereldoorlog voer ze als geallieerd transportschip. In maart 1946 kwam ze terug bij de HAL die na een verbouwing het schip inzette op de route Rotterdam-Baltimore. De Edam diende trouw tot ze in augustus 1953 in Rotterdam werd opgelegd en vervolgens door Wijsmuller naar Hong Kong werd gebracht voor de sloop.

De Edam 3

1895-1899. Bruto tonnage: 3329 ton

De Edam 4

1921-1954. Bruto tonnage: 8.871 ton.

De Edam 4 nu met 1 pijp

Burgemeester en Wethouders van Edam bieden een wimpel aan.

In de Schuitemaker Purmerender Courant van 1 mei 1921 wordt vermeld dat "Burgemeester en Wethouders en de gemeentesecretaris van Edam een wimpel hebben aangeboden aan de Holland Amerika Lijn voor het nieuwe stoomschip met de naam Edam. De wimpel heeft de kleuren rood en groen en draagt het gemeentewapen en de naam van de stad. Van de HAL werd bericht ontvangen dat het SS Edam getooid met deze wimpel zijn eerste reis zou ondernemen en dat het ten zeerste op prijs werd gesteld dat een wimpel met de kleuren van Edam ten geschenke werd aangeboden". Deze wimpel werd ook getoond aan de bevolking van Edam door deze gehangen uit de dakkapel van het stadhuis te hangen; het was dan ook niet zo maar een wimpeltje.

Op de Edam 4 zat Ketelbinkie

Wie kent niet het liedje "Ketelbinkie" dat begint met de volgende twee coupletten:

Toen wij van Rotterdam vertrokken,
met de "Edam" een ouwe schuit,
met kakkerlakken in de midscheeps
en rattennesten in 't vooruit...

Toen hadden we een kleine jongen
als 'ketelbink' bij ons aan boord
die voor den eersten keer naar zee ging
en nooit van haaien had gehoord...

Dit lied werd gecomponeerd in 1940 door de dichter Anton Beuving voor het muzikale hoorspel "Vrouw aan boord" en gezongen door Frans van Schaik. "De straatjongen van Rotterdam", beter bekend als "Ketelbinkie", was een groot succes en wordt tot op de dag van vandaag nog veel gezongen. Ketelbinkie monsterde aan op de Edam 4. In 1973 bestond de Holland-Amerika Lijn honderd jaar, en als geschenk aan de gemeente Rotterdam werd een beeld van Ketelbinkie van Huib Noorlander geplaatst op het Katendrechtse Hoofd. Het werd onthuld door Mies Bouwman.

De wimpel geschonken door Edam aan de HAL wordt aan de bevolking getoond

De Holland Amerika Lijn had en heeft ook een schip met de naam Volendam

De Volendam 1 heeft van 1922 tot 1952 gevaren voor de HAL. Burgemeester Kolfschoten die van 1918 tot 1938 burgemeester was van Edam maakte in 1922 als gast van de directie van de HAL met "het nieuwe stoomschip dat de naam van het visschersdorp draagt", een proeftocht langs de kust van Engeland.

Op 30 augustus 1940 voer het schip in konvooi met nog 36 andere schepen en werd geraakt door een Duitse torpedo op 300 kilometer ten noordwesten van Ierland. Aan boord waren 335 kinderen, 271 volwassenen en 273 bemanningsleden, die door drie andere schepen werden opgenomen. Al snel was men genoodzaakt om het schip te verlaten, maar dit bleek geen probleem te zijn, want dit was in de haven van Liverpool al geoefend door de passagiers. Het enige dodelijke ongeval was een bemanningslid dat misstapte in de reddingsboot, overboord viel en verdronk. De Volendam bleef drijven en werd naar de kust gesleept. Toen ze in het droogdok lag werd een tweede torpedo ontdekt in het boegruim die nog intact bleek te zijn maar niet ontploft was. Het schip werd omgebouwd voor vervoer van troepen naar o.a. Nederlands-Indië. Daarna deed het dienst als

Aantrekkelijke reclame voor een cruise met de "Volendam"

emigrantenschap. In 1947 werd de nieuw gestichte kolonie Volendam in Paraguay naar het schip vernoemd door de emigranten die met het schip naar hun bestemming waren gebracht. In 1952 is het schip gesloopt. De Holland America Line heeft sinds 1999 een cruiseschip met de naam Volendam in dienst met als thuishaven Rotterdam.

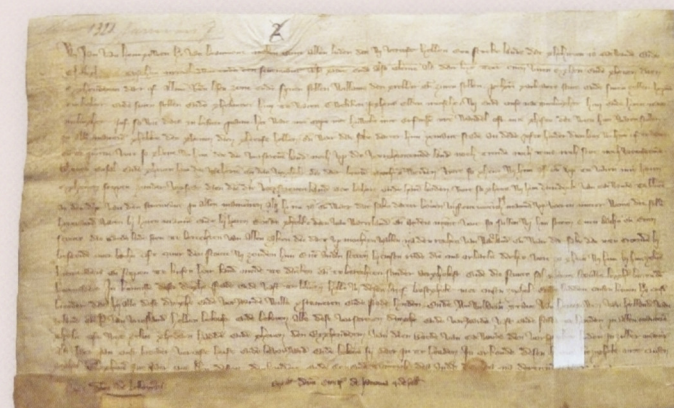
Bronnen:

- A.D. Wentholt. *Brug over de oceaan. Een eeuw geschiedenis van de Holland Amerika Lijn.*
- Nico Guns. *De schepen van de Holland Amerika Lijn. Beknopte geschiedenis van een rederij.*
- Ketelbinkie is van Rotterdam, uitgeverij Watermerk.
- Diverse bronnen in Waterlands Archief en Gemeentearchief Rotterdam.
- C. Boschma-Aarnoudse *Ter verbeeteringe van de neeringe deser Stede.*
- www.arendnet.nl
- W.P. Costerus *Pzn Geschiedenis van de Groote of Sint Nicolaaskerk te Edam.*

Cursus paleografie voor gevorderden

Het Waterlands Archief organiseert vanaf eind oktober 2013 een cursus paleografie voor gevorderden, voor wie zich verder wil bekwamen in het lezen van oude handschriften.

Heeft u de beginnerscursus gedaan of wilt u uw kennis weer eens ophalen, dan is deze cursus geschikt om u verder te bekwamen in het lezen en begrijpen van oud schrift.

Akte waarbij Jan van Henegouwen in eigendom overdraagt een stuk land gelegen tussen 'Monekedam' en de 'Sevenvanc', genaamd 'Catwoude', 7 januari 1322.

De cursus van 10 lessen behandelt handschriften vanaf de 14e eeuw en verdiept zich verder in de inhoud en gebruiksmogelijkheden van de archieven. Daarnaast komen de oorkondeleer, chronologie en historische cartografie aan bod.

Het lezen van oude handschriften is niet eenvoudig maar door iedereen te leren.

Van de cursisten wordt wel verwacht dat zij voldoende tijd besteden aan het voorbereiden van de teksten. Vandaar dat de cursus om de week wordt gehouden en wel op de dinsdagavond van 19.00-21.00 uur in het Waterlands Archief te Purmerend.

De kosten zijn € 89,00 per cursus, inclusief lesmateriaal. U kunt zich nu al opgeven bij Els Mak van het Waterlands Archief, 0299-411546 of via e.mak@waterlandsarchief.nl.

Wim de Wolf

Jan Brouwer blijkt Jan Bentijn, brouwer

In zijn artikel over een raadselachtige grafsteen in de Grote Kerk in het aprilnummer ontrafelde Peter Sluisman de naam van de overledene als Jan B.E. Brouwer en op grond van de ornamenten op de steen kwam hij tot de conclusie dat hij bierbrouwer was. De redactie ontving daarop van Herman Rijswijk een reactie.

Schilderij van het interieur van de Grote Kerk. Links naast de vrouw met de kinderen liggen de grafstenen van Jan Bentijn

De nummers van de beide identieke grafstenen vertellen dat deze zijn van Jan Bentijn, geboren in Haarlem 1612, brouwer in 'Den Aecker', begraven in Edam op 29-7-1682. De begrafenis kosten bedroegen vier gulden. Hij was getrouwd met Jannetje Gakiers, die op 20-11-1684 in Edam werd begraven.

Het echtpaar kreeg tussen 1638 en 1652 dertien kinderen, waaronder een tweeling. Uit de doop- en begrafenisregisters van de kerk laat zich de tragiek van het verlies van jonge kinderen ook in dit gezin lezen: een dochter overlijdt op 3-jarige leeftijd, twee zoons sterven drie dagen na elkaar, 15 en 16 jaar oud, een derde jongen overlijdt 24 jaar oud. Brouwer koopt eerst graf MK 286, dat voordien was van P.G. van Os met merk en daarna van Sweer Hendrick Kemp met merk, daarna graf MK 287, voorheen geweest van Heijn Heijnsz.Clees. Na 1722 gaan de graven over

naar de erven van zijn jongste dochter Jannetje Bentijn. Jan Bentijn moet een zeer vermogend man zijn geweest want in 1673 staat hij voor de hoogste aanslag genoteerd in de belasting familiegeld. Toch is hij niet in het koor begraven. Beide stenen lagen in de middenkap (MK) van de Grote Kerk en zijn te zien op een schilderij van het interieur van de kerk. Door de aanleg van vloerverwarming in de middenkap kwamen de stenen elders gescheiden terecht. Nu, na de laatste verbouwing binnen de kerk, liggen de stenen weer naast elkaar. De steen daarnaast draagt de namen van Jannetien Bentijn en haar tweede echtgenoot Claes Claesz. Bos. Jan Bentijn heeft Brouwer op zijn steen laten aanbrengen om zijn beroep aan te geven of Brouwer aan zijn naam willen toevoegen, wat destijds niet ongebruikelijk was.

Met dank aan Herman Rijswijk

Nico van Horn

De Edamsche Roeivereniging CHARON

Een roeivereniging in Edam? Ja, die heeft bestaan tussen 1873 en 1883, en wel onder de naam Charon. Op internet is er bij het Scheepvaartmuseum in Amsterdam een foto te vinden van de oprichter, Christiaan Jaski, evenals van de knopen die op de jassen van het bestuur van Charon zaten. We hebben geprobeerd iets meer te weten te komen over deze mysterieuze roeivereniging.

Rechts de uniformknop van de roeivereniging CHARON, geïnspireerd op die van de AMSTEL (collectie Cees Schuller)

Eind augustus 1873 richtte Christiaan Jaski, lid van de Amsterdamsche Roei- en Zeilvereniging De Hoop, in Edam een roeivereniging op onder de naam Charon. De Purmerender Courant van 10 september 1873 berichtte: 'Te Edam is onder het voorzitterschap van den heer C. Jaski, een roeivereniging opgericht, die, naar den ouden Griekschen veerman, den naam van Charon zal voeren.' Christiaan Jaski werd op 24 februari 1849 op Schiermonnikoog geboren als zoon van een zeeman en kapitein. Via Nieuwendam belandde het gezin Jaski in 1855 in Amsterdam. Van de jeugd van Christiaan weten we niet veel. Hij trouwde in Kralingen in 1871 met Wilhelmina Groeneveld (1846-1917). In datzelfde jaar, 1871, vertrok Jaski uit Amsterdam naar Edam waar hij ging werken als scheepsmakelaar op het adres: Baanstraat, wijk 4, nr. 130 k, thans Baanstraat 13, een woning waarin predikanten, makelaars en notarissen gewoond hadden.

Jaski kwam uit een zeevarend geslacht en had grote nautische interesse. Hij was bevoegd van watersport, dat is wel duidelijk. Zo werd hij in 1874, toen hij al in Edam woonde, benoemd tot erelid van De Hoop. Hij was tevens lid van "De Koninklijke" (zeilen en roeien) en na zijn terugkeer in Amsterdam oprichter-lid van Zeilvereniging Het II, in 1885.

Dat hij in Edam een roeivereniging opgericht heeft, moeten we toeschrijven aan die fascinatie voor schepen, zee en watersport. De roeivereniging Charon is zijn idee geweest én zijn hobby. De naam Charon verwijst naar de veerman uit de Griekse mythologie, die de schimmen van de overledenen over de rivier Styx overzette naar het

dodenrijk. De naam kwam overigens als scheepsnaam wel vaker voor. De vereniging draaide om Jaski, want bij zijn terugkeer naar Amsterdam in april 1883 zakte de club ineen en verdween van het toneel.

Netwerker

Jaski was een initiatiefrijk en ondernemend persoon. In de stukken van de gemeenteraad uit 1876 wordt hij vermeld als directeur van de lijnbaan Noord-Holland. In 1881 krijgt hij vergunning voor een inrichting voor de productie van Minerva Elixer. De fabriek met de naam Ganymedes, wordt gevestigd in een perceel wijk 4, nr 119. In 1884 - hij is dan alweer teruggekeerd naar Amsterdam - blijkt hij eigenaar te zijn van de Lijnbaan Noord-Holland en vraagt hij toestemming om de lijnbaan te mogen uitbreiden voor de productie van ijzerwant (tegenwoordig Herculestouw, touw waarin ijzer- of staaldraad verwerkt is). De touwslagerij werd in 1899 overgenomen door de Spinfabriek.

Hoe hij het voor elkaar kreeg om in 1873 binnen twee jaar na zijn vestiging in Edam verkozen te worden tot lid van de gemeenteraad, een nogal besloten groep notabelen, is een raadsel. In ieder geval maakte dat hem het leggen van contacten gemakkelijk. In het eerste bestuur zaten naast Jaski als president, Carel M. Versteegh, (koopman en zoon van de burgemeester) als secretaris, Willem F. Teengs (koopman/commissionair) als penningmeester en Dirk van Dale (kapitein en logementhouder) als commissaris. Versteegh maakte snel plaats voor Arie J. Verheul (hoofdonderwijzer) en in 1880 vinden we de naam Antonius F. Tikkel als secretaris, ook al onderwijzer. Niet bepaald de minsten van Edam dus.

Een eerste roeiboot die de jonge vereniging Charon aanschafte, was de 'Trio' (in 1874 van De Hoop overgenomen), een zgn. tweemet. Die werd voor fl 70,- overgebracht door transporteur Louis Kok vanuit Amsterdam. Charon viste achter het net met twee andere boten van De Hoop, die gingen in juni 1874 naar het pas opgerichte Njord in Leiden. Het is helaas niet meer precies te achterhalen hoe groot de vloot van Charon verder was. De zeilende leden kwamen voor Charon uit, maar de zeilboten waren eigendom van de leden zelf. De roeiboten werden aangeschaft door de vereniging. In 1874 treffen we een vierriemssloep 'Idune' aan, als eigendom van de vereniging Charon, de vierriemssloep 'Flevo' en ook nog de 'Styx'. Het is meer dan waarschijnlijk dat dezelfde boot onder verschillende ploegnamen werd gebruikt. Bij inschrijvingen gebruikte men in die dagen eerder de naam van de ploeg dan de naam van de boot zelf.

Wedstrijden

Charon kwam regelmatig uit op wedstrijden van andere verenigingen in Amsterdam, Leiden, en Alphen. De roeivereniging organiseerde zelf roei- en zeilwedstrijden te Edam op 27 augustus 1876. De roeiers van Charon deden het op hun eigen wedstrijden niet al te best, wel won in de gondel G. Korver uit Edam met zijn Jonge Jan, terwijl P. Pauw (ook uit Edam) met zijn Antje de tweede plaats pakte. Bij de zeiljachten won C. Jaski met de Dolphijn de tweede prijs. De winnaars in de diverse nummers kregen o.a. een kristallen soezenschaal met zilveren hengel, een piëce de milieu met zilver gemonteerd, een geslepen kristallen bierglas met zilveren deksel en daarbij een doekspeld voor de stuurman en elke roeier, en een aneroïde barometer op bronzen voetstuk. Mooie prijzen dus. Het geheel werd opgeluisterd met muziek van het Edamse fanfarecorps onder leiding van de bekende dirigent A. Lafeyer jr.

In juli 1876 nam Jaski deel aan zeilwedstrijden in Amsterdam met zijn jacht Charon. Jaski had blijkbaar minstens twee zeilboten in eigendom. Met de eerdergenoemde Dolphijn won hij in juli 1877 op wedstrijden van de Koninklijke in Amsterdam de eerste prijs. In 1880 organiseerde Charon een plezierrondvaart van Edam naar Purmerend en Amsterdam met de stoomboot Pomona. Van de organisatie van andere wedstrijden is waarschijnlijk niet veel terechtgekomen. Zoals al vermeld zakte Charon in de benen na Jaski's vertrek uit Edam, van de club bleef eigenlijk niets over.

Zakelijk bergafwaarts

Hoe verging het Christiaan Jaski verder? In april 1883 verhuisde hij naar Amsterdam. Hij handelde als scheepsmakelaar in stoomboten, vrachtschepen en schuiten, pleziervaartuigen, machinerieën en aannemersmateriaal. Zijn zaken liepen na de eeuwwisseling niet zo goed. Bij vonnis van de arrondissementsrechtbank Amsterdam, werd hij op 11 mei 1904 failliet verklaard: wonende te Amsterdam aan de Tilanusstraat 68, met

benoeming van curator, mr. W. E. Calkoen, zo meldde het Algemeen Handelsblad. Op 7 juli bleek de boedel insolvent te zijn. De eerste en enige uitdelingslijst in dit faillissement verscheen in juli 1906, werd in september verbindend verklaard en daarmee was dit faillissement geëindigd. Jaski had weinig centen meer.

Op 29 januari 1908 berichtte het Algemeen Handelsblad dat door de rechtbank Amsterdam failliet was verklaard: C. Jaski, makelaar, Staringplein 16, met als curator mr. W. R. Op ten Noort. Een maand later laat de krant weten, dat bij beschikking van de arrondissementsrechtbank te Amsterdam het faillissement van C. Jaski is opgeheven, wegens gebrek aan actief. Kortom, binnen twee jaar twee keer failliet te worden verklaard had Jaski van al zijn kapitaal beroofd. De jaren na zijn eerste faillissement laten een hoop verhuizingen in en rond Amsterdam zien, naar steeds 'mindere' straten. Zijn eerste vrouw overleed op 18 maart 1917, overigens zonder kinderen, en binnen een maand was Christiaan Jaski hertrouwd met een achterlicht van zijn vrouw, een ongehuwde moeder met een dochter. Zijn tweede vrouw, Johanna Bregta Groeneveld (1865-1927) zou hem tien jaar overleven. Christiaan Jaski overleed in Amsterdam op 31 mei 1917. Het is verleidelijk om precies na te gaan waarom Jaski tot twee keer toe failliet ging, maar het gaat ons hier om Edam en Charon.

Helaas valt over de vereniging Charon verder niet veel te vinden. Er is geen dossier aanwezig in het Verenigingsregister van het Ministerie van Justitie: de vereniging heeft dus nooit om officiële erkenning of koninklijke goedkeuring op de statuten gevraagd. Misschien zijn ze alleen opgesteld in samenwerking met de plaatselijke notaris. Er is later wel een tweede roeivereniging met de naam Charon opgericht, en wel in Utrecht. Deze Utrechtse studentenroeivereniging Charon, van 1951, fuseerde in 1970 met De Batavier, en gaat nu als Orca door het leven.

Bronnen: krantensite Koninklijke Bibliotheek, krantensite Waterlands Archief; Stadsarchief Amsterdam: archief KARZV De Hoop, archief Roeivereniging Fortuna, archief KNRZV; Waterlands archief, notulen Raad en correspondentie B&W en Raad; bevolkingsregisters Edam en Amsterdam.
Nico van Horn is verbonden aan de Stichting de Sportwereld, Amsterdam

P.S.

Nadat het artikel van Nico van Horn was ontvangen, kwam het de redactie bij toeval ter ore dat begin dit jaar Cees Schuller, verzamelaar van maritieme knopen Nederland, bij onze vereniging had geïnformeerd naar het bestaan en eventuele gegevens van een Edamse roeivereniging. Op een Franse veiling had hij een knoop gekocht met daarop ERC en CHARON, zonder te weten wat het was.

Peter Sluisman

Oud nieuws uit het museum

De apostel Petrus komt uit de verf

Het zou wel eens een van de laatste ontdekkingen van schilderijen kunnen zijn die we deden in ons Museum. In een ladekast bevonden zich drie panelen zonder lijst, bijeengehouden door een dun latje. Na schoonmaken en restauratie kwam een zeventiende-eeuwse bijbelse voorstelling te voorschijn van de apostel Petrus.

Het schilderij de bevrijding van Petrus na grondige schoonmaak en restauratie

De betreffende panelen zijn al heel lang in ons bezit, misschien wel honderd jaar. Wellicht vraagt u zich af hoe je nou iets kunt ontdekken wat je al zolang in bezit hebt. Vroeger werd lang niet alles gefotografeerd en zeker niet gedigitaliseerd, maar op kaarten vastgelegd die dan in bepaalde kaartenbakken werden opgeborgen. Ook in de oude jaarverslagen werden aankopen, schenkingen en bruiklenen vermeld. De laatste jaren hebben we middels fotografie en digitalisering veel vooruitgang geboekt. De drie panelen waar het hier over gaat bevonden zich in een ladekast, zonder lijst. Drie plankjes bijeengehouden door een dun latje met nare spijkers. Een van die plankjes was al losgeraakt en kromgetrokken. De voorstelling was slecht te zien, er leken wel Romeinse soldaten op te staan, een figuur met een boek, traliewerk en een lamp. Het geheel was bedekt met wat zich het beste laat omschrijven als een soort teerlaag. Samen met Gerrit Conijn, onze nestor, had ik de losse panelen al meerdere malen bekeken,

maar veel wijzer werden we niet. Wellicht een bijbelse voorstelling zoals de bijbehorende kaart vermeldde, maar verder niets. Als het bijbels was, welke scene werd dan afgebeeld? Als de voorstelling niet duidelijk te zien is, is zoeken in de oude jaarverslagen ook lastig.

Wat te doen

De vraag die dan op komt is, wat doe je met dergelijke objecten. Weer terugleggen en hopen op een wonder of weggooien. Dat klinkt misschien raar, maar iets wat helemaal uit elkaar ligt, smerig is en nutteloos overkomt moet je niet tot in lengte van dagen willen bewaren. Want ook bewaren kost geld. Restauratie was een mogelijke optie, maar dit zou zonder meer veel geld gaan kosten zonder enige garantie dat het iets zou worden. De overweging om definitief afscheid te nemen van objecten moet wel overwogen gedaan worden.

Wat mij echter intrigeerde was de leeftijd van het

eikenhout van de panelen. Ik kon zien dat het eikenhout vroeg was en mogelijk uit de zeventiende eeuw stamde. Dat gooi je niet zomaar weg, maar goede raad was duur. Nu had onze restaurateur enkele objecten onderhanden en hem heb ik gevraagd om eens te kijken of die teerlaag te verwijderen was en of er iets onderuit kwam. Dit wel met de mededeling dat we geen enkel budget hiervoor hadden. De technieken van goede restaurateurs worden steeds geavanceerder en nadat er verschillende proefjes waren gedaan mailde hij dat de vreselijk vervuilde laag waarschijnlijk verwijderd kon worden en dat er toch een aardige afbeelding onder zat. Wij besloten om door te gaan. Wat te voorschijn kwam was de zwaar bewaakte apostel Petrus die door een engel bevrijd wordt uit de gevangenis; bijbelboek Handelingen 12: 1-9.

Tijdens de schoonmaak komt er een slapende soldaat te voorschijn

Naar voorbeeld van 16e-eeuwse Vlaamse kunstenaar

Ook onze restaurateur was enthousiast geworden en ontdekte een kopergravure van Jan van der Straet (Brugge 1523-1605). In 1582 uitgegeven als onderdeel van een serie prenten met belangrijke passages uit het leven van de apostelen, de Acta Apostolorum. Jan van der Straet was een Vlaams kunstschilder, verbonden aan het hof van de Medici in Florence. Hij is ook bekend als ontwerper van wandtapijten. Hij werd als kunstschilder opgeleid door zijn vader en vanaf 1537 door Pieter Aartsen in Antwerpen. In 1545 werd hij toegelaten tot het Antwerpse Sint-Lucasgilde.

Het kan bijna niet anders dan dat onze onbekende schilder deze gravure als voorbeeld gehad moet hebben. Het was in de zeventiende eeuw niet ongebruikelijk te werken naar voorbeelden van anderen. Rembrandt en Rubens en Frans Hals werden in hun tijd al gekopieerd. Ook van zeventiende-eeuwse tegels is bekend dat men prenten of gravures als voorbeeld gebruikte. Iconografisch gezien past deze voorstelling goed in het gedachtegoed van de vroege zeventiende eeuw. Zo'n voorstelling werd beschouwd als een symbool van de

verlossing van de vervolgde calvinistische kerk. Dit zou mogelijk iets kunnen zeggen over de eigenaar die dit werk bestelde. Het schilderij is niet door een grote schilder vervaardigd, het doet wat volks aan. Ook is er een minimale grondtering op aangebracht wat er op duidt dat het allemaal snel klaar moest zijn. De gegoede burgerij in de zeventiende eeuw spiegelde zich aan de rijken. Zij wensten ook schilderijen aan de wand en dit soort schilderijen werden door kunsthandelaars in de grote steden bij tientallen besteld en verkocht. Vaak werden dit genre schilderijen niet gesigneerd en weten we dus weinig van de makers. Het Edams museum heeft nog twee anders bijbelse schilderijen uit die tijd, ook ongesigneerd. Bij toeval weten we nu van één de vermoedelijke schilder (zie periodiek jaargang 36 nr 3.)

Weinig informatie in archief

Nadat ik de voorstelling en het onderwerp kende ben ik gaan zoeken in oude jaarverslagen naar de herkomst. En zowaar in het jaarverslag van 1901 kwam ik een aankoop tegen van een schilderij met de voorstelling "de verlossing van Petrus in de gevangenis" Waarom en van wie en voor hoeveel gulden werd helaas niet vermeld. Waarschijnlijk werd het schilderij gekocht van een Edammer of iemand uit de directe omgeving. Hoe de panelen bij aankoop eruit zagen en of er een lijst om zat weten we ook niet meer, maar aankoop in een dergelijke staat lijkt ongeloofwaardig. Ook werd kennis in het

Kopergravure van Jan van der Straet (1582) met hetzelfde onderwerp

verleden blijkbaar slecht overgedragen. Maar in honderd en twaalf jaar kan er veel gebeuren. Het had weinig gescheeld of we hadden de panelen bijna weggedaan. Maar het is onze taak en plicht om zorgvuldig om te gaan met ons erfgoed en daarom heb ik er een goed gevoel over dat we de benodigde euro's hebben uitgegeven om dit vroege schilderij en tijdsbeeld te redden. Zodra het klaar is zal het opgehangen worden bij de andere twee in de achterkamer van het museum

Wim de Wolf

Uitreiking Gele Steentje 2013

Inmiddels traditiegetrouw, want dat mag men wel zeggen als dat voor de vierendertigste maal plaatsvindt, werd tijdens een goed bezochte algemene ledenvergadering het Gele Steentje uitgereikt. Daarmee drukt de vereniging haar waardering uit aan personen of instellingen voor hun bijzondere bijdrage aan het behoud van het stedenschoon en de verfraaiing van onze stad.

Alfred de Jong, voorzitter van de SMKE, neemt het Gele Steentje in ontvangst van Ton de Jong

Het geringe aantal restauraties, verbouwingen of uitbreidingen moet worden toegeschreven aan het economisch klimaat, zo merkte Joop van Overbeek op namens de jury, die voorts bestond uit Bert Creemers en Flip van der Leeuw.

Op basis van door de gemeente verleende gegevens werd het Nieuwvaartje 9 genomineerd naast de Grote Kerk, een David en naast een Goliath.

Op het Nieuwvaartje 9 heeft een ingrijpende verbouwing van het woonhuis plaatsgevonden, waarbij door de bewoners, Marja Kruiswijk en Jos Blok, op een bijzonder zorgvuldige wijze gebruik gemaakt is van materialen, detailleringen en uitvoering.

De Grote Kerk heeft in de afgelopen tijd grootschalige restauraties uitgevoerd. Het rapport van de jury vermeldt: Met de bouw van deze driebeukige hallenkerk in laat gotische stijl werd in de eerste helft van de 15e eeuw begonnen. In 1602 verwoestte een grote brand de kapten en een groot deel van het interieur. Dank zij de rijkdom in Edam en grote schenkingen uit het land werd het kerkgebouw snel hersteld. De unieke 32 gebrandschilderde waren geschenken van Hollandse steden en Edamse gilden uit de periode 1602- 1627, uitgevoerd in renaissance stijl.

Het gebouw behoort tot de top honderd van Nederlandse rijksmonumenten.

In 2012 werd begonnen met de restauratiewerkzaamheden, zowel de buiten- als de binnenzijde werden aangepakt. De kosten bedroegen meer dan één miljoen euro.

Het bestuur van de Stichting Kerkelijke Monumenten Edam (SKME) heeft zich sterk gemaakt om aan de benodigde middelen te komen en door concentratie en een slimme aanpak van de werkzaamheden kon veel tijd- en geldwinst worden verkregen. Er waren ook de nodige tegenvallers, zoals de slechte staat van het houten gewelf en de lastige bonte knaagkever. De oude vernageling van het gewelfhout was op vele plaatsen doorgeroest en om het naar beneden vallen tegen te gaan werd alles opnieuw vastgezet, waarvoor 10.000 nieuw gesmede nagels werden gebruikt en daarnaast ook de bonte knaagkever effectief werd bestreden. De inmiddels prachtig gerestaureerde gevels aan de buitenzijde strelen het oog.

De jury kwam dan ook unaniem tot de conclusie dit object uit te kiezen voor het Gele Steentje. Daarmee spreekt hij zijn bewondering uit voor het bestuur van de Stichting (SMKE), architect Peter de Vries, projectleider Ewout Heuker en bouwkundige Rien de Vries en allen die dit project financieel en daadwerkelijk hebben mogelijk gemaakt. Het belangrijkste Rijksmonument van onze stad is deels weer

voor vele jaren verduurzaamd.

Voorzitter Ton de Jong overhandigde daarop aan de voorzitter, Alfred de Jong, het Gele Steentje, vergezeld van een boekje bloemen. Die sprak daarop namens het bestuur

Het genomineerde Nieuwvaartje 9

van SMKE, zijn waardering uit voor deze onderscheiding. Het steentje heeft een plaats in de predikantskamer gekregen.

Peter Sluisman

Lange baard

Bezoekers van ons museum die de levensgrote schilderijen van de drie uitzonderlijke Edammers zien vragen meer dan eens of die wel echt hebben bestaan. Daarover bestaat geen twijfel. Maar toch is het bijzonder dat van één van hen de grafsteen is teruggevonden.

Portret van Pieter Dircks Langebaard (1635)

Ongeveer vier jaar geleden had ik het idee om de beroepen die op de grafstenen in de Grote Kerk voorkomen eens in kaart te brengen. Vanzelfsprekend moet je je dan verdiepen in beroepen uit het verleden die tegenwoordig niet meer voorkomen. Je leest een naam op een steen en vraagt je af is dit een beroep? Bosschietser, vizelaar of stadsfabrikant bijvoorbeeld.

Met Arie van Ginkel die de grafstenen fotografeerde is zo een aardige presentatie samengesteld, die ik vervolgens op een vrijwilligersavond van de kerk heb gehouden.

Als gids in de Grote Kerk kijk ik toch met regelmaat naar iets ongebruikelijks op een graf of in een raam. Zo kwam ik een paar weken terug de naam Vlosser op een grafsteen tegen. Die naam was mij nog niet eerder opgevallen maar iemand vertelde mij dat dat een baggeraar was.

Ik heb een foto genomen met de bedoeling die toe te

voegen aan de reeks andere beroepen. Toen ik de hele serie nog eens door keek kwam ik het bekende schilderij tegen van de man met de lange baard dat in het Edams museum hangt. Waarom zat die in deze serie. Aan het schilderij ging vooraf een foto van een grafsteen die slecht te lezen was. Toch moest er een duidelijke reden geweest zijn waarom het schilderij in de serie zat. Ik ben er weer eens ingedoken en kwam voor de tweede keer tot de conclusie dat het graf van Pieter Dirksz., want zo heette de man met de lange baard, zich nog steeds in de Grote Kerk bevond. Op grafsteen 52 in het koor staat te lezen "Den 4 februari 1606 hier begraven Pieter Dirck met het lange baert"

Vanaf volgende week komt een foto van de grafsteen bij het schilderij te hangen.

Bovenste deel van het familiegraf van Pieter Dircks

Familiegraf

Op deze steen 52 komt echter nog een aantal namen voor. In 1703 is daar begraven AeltieYans Eubels Huysvrouw van Gerbrant Boes, zij was 40 jaar en 10 maanden getrouwd met mijnheer Boes zo staat er o.a. te lezen. (dit soort teksten vind ik boeiend) Lager in een medaillon een schild beladen met het merk Eubels en de letters C.W. E. Daaronder in een lijst Boes en Jan Boes en zijn huisvrouw A. Wognum.

Het grafregister van de kerk bevestigt vervolgens nog dat van graf 52 eigenaar waren Claes Willemsz Eubels; 29 januari 1695 Garbrant Jansz Boes; 12 november 1788 Vrouwtje Wognum, wed. Jan Boes; 30 september 1822 Klaas Boes erven.

Het kwam vroeger voor dat door vererving of door verkoop op een grafsteen verschillende familienamen voorkomen. Op de steen van Pieter Dirksz. betreft het familie. Via nakomelingen van de familie Boes is het schilderij van hem uit 1583 in het Rijksmuseum terecht gekomen. Een kopie uit 1635 hangt in ons museum.

Dat de grafsteen tot in elk geval 1822 in particulier eigendom is geweest, is een belangrijke reden dat de naam van Pieter Dirksz, de man met de lange baard, bewaard is gebleven.

Eerder verscheen over Pieter Dirksz. een artikel van Ch.C.V. Verryt in ons blad (1988, jrg.12, nr. 3)

P. Fiedeldij Dop

Volksoverleveringen en bijgeloof

Kikkers aan de waslijn

In Kwadijk was het een gebruik om levende kikkers aan de waslijn te hangen om de ooievaar te lokken. De man moest zijn klompen aanhouden als het een jongetje moest worden. Tijdens de zwangerschap mocht de vrouw niet met de benen over elkaar zitten, want dan groeiden de benen van het kind aan elkaar. Een zwarte kat bracht ongeluk, zwangeren konden er een ongelukkig kind van krijgen. Als je een haas hoorde gillen kreeg het kind een hazenlip. Kinderen kwamen uit de boerenkool. Dat de ooievaar de babytjes bracht is een volksverhaal dat in de 19e eeuw uit Duitsland naar ons land kwam. De geboorte van Juliana werd aangekondigd met een tekening van een ooievaar die op een telefoonpaal zittend, met Soestdijk belt om zijn bezoek aan te kondigen.

Sterke thee

De mensen gingen braaf naar de kerk maar pasten wel op, dat zij niet onder een ladder doorliepen, dat bracht ongeluk. Als twee mensen tegelijk begonnen iets te zeggen was het gezegde O, er is een kind geboren. Een ongewenste zwangerschap afbreken was verboden, maar iedereen wist dat sterke thee van peterselie wonderen kon verrichten. In de middeleeuwen dacht men dat jongetjes uit de linkertestikel van de man kwamen en meisjes uit de rechter. De zwangerschap begon vroeger als de vrouw "leven" voelde en duurde zes maanden. Na ongeveer drie maanden werden de familie, goede burens en bekenden uitgenodigd. De mannen zaten in een cirkel die vanouds bescherming biedt. De aanstaande vader deed "Hansje in de kelder" likeur in een speciale Hansje in de kelder kelk en gaf die door. Ieder nam een lepeltje en sprak een wens uit. In de keuken zaten de vrouwen. Zij dronken geen alcohol. Ze haalden hun eigen verschrikkelijke ervaringen met bevallingen op. Om onheil te voorkomen werd de babyuitzet pas vlak voor de bevalling compleet gemaakt.

Zalf van levende kikkers

Volgens de middeleeuwse kerkleer was de vrouw de verpersoonlijking van het kwaad en werd zij door God met pijn tijdens de bevalling gestraft. De kraamvrouw moest negen dagen het bed houden want in die periode was zij kwetsbaar voor boze geesten. De vroedvrouw mocht alleen voelen onder een laken en zeker niet kijken. Het enige middel dat zij voorhanden had om pijnlijke weeën te verzachten was een zalf bereid door levende kikkers te koken in varkensvet. Eén op de vijf kraamvrouwen stief aan de kraamvrouwenkoorts door het ontbreken van hygiëne. Eén van de drie kinderen stierf bij of kort na de geboorte. De pasgeborene mocht niet worden opgemeten want dan nam je tevens de maten van het doodskestje. De pasgeborene werd zo snel mogelijk gedoopt. Een gestorven kind dat niet was gedoopt werd begraven in een naamloos graf en niet ingeschreven in het doopregister van de kerk.

In de luren gelegd

Tot het einde van de 19e eeuw werden baby's ingebakerd, of "in de luren gelegd": het kind werd stijf ingepakt in zwachtels en luiers om botbreuken, scheefgroei en navelbreuk tegen te gaan. Bij de zorg voor de baby hoorde een klein belletje, rammelaartje, dat aan een lang lint boven in de wieg of het kribje werd gehangen. In de

De vroedvrouw mag alleen maar voelen. Achter de kraamvrouw staat een 'wijze vrouw', een vrouw die het allemaal al een keer heeft meegemaakt.

tochtige huizen kon het gebeuren dat de moeder het belletje hoorde rinkelen als teken dat een boze geest zich over het kindje boog. Als zij kwam aangerend was de boze geest dan gelukkig al weer verdwenen. Het belletje hielp dus wel. Ook bloedkorallen hadden magische werking. Op veel oude prenten en schilderijen kan men een armbandje om de pols van een baby zien. Op weg naar de kerk ging het doopkleed over de dopeling om het kind te beschermen tegen boze blikken, het had immers Gods zegen niet ontvangen. Jongetjes droegen tot vier jaar een jurk om op meisjes te lijken en zo de duivel te misleiden die het op hen gemunt zou hebben.

Dit artikel werd op voordracht van Jaap Molenaar en met instemming van de heer Fiedeldij Dop overgenomen uit de Chronyck van het oudheidkundig genootschap "Oud Quadijk"

Jaap Molenaar neemt afscheid

De nestor in onze redactie, Jaap Molenaar, heeft besloten de redactie te verlaten. Leefijd en gezondheid hebben tot deze beslissing geleid. Hij heeft een indrukwekkende staat van dienst. In 1987 verscheen zijn eerste artikel over de stadsboeren in Edam omstreeks 1920. In 1995 trad hij toe tot de redactie en sindsdien verschenen er van zijn hand ruim zestig artikelen! Vele van die bijdragen komen voort uit zijn verbondenheid met de boerderij, het boerenleven en zijn cultuur en getuigen van zijn kennis en deskundigheid op agrarisch gebied. Uit talrijke artikelen blijkt ook zijn belangstelling voor familienamen en -geschiedenissen, niet alleen van bekende regentenfamilies van voorheen, maar nog meer van 'gewone' bewoners van Edam uit een recenter verleden.

Ook buiten onze redactie publiceert hij met regelmaat, zoals onlangs in de serie 'Waar blijft de tijd' met het boekje 'Koeien, kaas en kool' of zoals in het Venster, het oecumenisch kerkblad van Edam, de artikelenreeks over kerken in Zeevang en Waterland en de religieuze ontwikkelingen in Edam en omstreken, samen met Gerrit Conijn. Niet vergeten mag worden zijn bijdrage in de redactie van het jubileumboek 'Duizend jaar geschiedenis van Edam'. Met hem vertrekt niet alleen een innemende persoonlijkheid, maar ook iemand die ons inspireerde en aanspoorde met nieuwe ideeën en onderwerpen. Gelukkig kan hij het niet laten om zo nu en dan een bijdrage aan ons blad te leveren.

De redactie

Deze foto van de watersnood 1916 zou zijn genomen in de omgeving van Edam. Maar waar? Het lukt de redactie niet dat vast te stellen. Er bestaat zelfs twijfel of dit nabij Edam is. Wellicht kunt u helpen. Stuur uw reactie naar: wmdewolf@planet.nl

Oproep Wie helpt mee schilderen?

Toen enkele jaren geleden aan de leden een oproep werd gedaan om behulpzaam te zijn bij het bikken van stenen om zodoende de kosten van de renovatie van de voorgevel van ons verenigingshuisje te drukken, bleef het oorverdovend stil. Het bestuur heeft toen zelf de handen uit de mouwen gestoken.

Nu vraagt het bestuur u als lid van de vereniging en dus als mede-eigenaar van dit pandje om enig schilderwerk te doen aan de zij- en achterkant van het huisje. Het gaat om ongeveer twee ochtenden van 10.00 – 12.00 uur en twee middagen van 13.30 – 14.00 uur. De werkzaamheden zullen eind augustus/begin september plaatsvinden en gecoördineerd worden door Roel Rozenga.

U kunt zich opgeven bij het secretariaat van de Vereniging via info@oud-edam.nl of bij Roel Rozenga telefoon: 06 - 12404975

Korte berichten

Ledenexcursie

De jaarlijkse excursie van onze vereniging gaat op zaterdag 5 oktober a.s. naar het Noorden over de afsluitdijk. Het wordt een mix van mooie Friese stadjes die opvallen door zorgvuldig bewaard verleden. De excursiecommissie heeft haar geoefend oog laten vallen op Workum, Koudum en Joure, alle monumentale en sfeervolle parels in en nabij het mooie Gaasterland. In de bijlage van dit Periodiek treft u meer gegevens en het inschrijfstrookje.

Nieuwe bestuursleden

Tijdens de algemene ledenvergadering zijn op voorstel van het bestuur de heren Peter de Vries en Wim van den Essenburg benoemd tot bestuurslid. Peter de Vries – als architect o.a. betrokken bij de restauratie in 2012 van de Grote Kerk – zal zich gaan bezig houden met de handhaving van het stadsbeeld. In die werkgroep hebben ook de heren Jan Daniël Hooijberg en John van Voorst zitting.

Wim van den Essenburg loopt eerst een periode mee om als beoogd voorzitter Ton de Jong in 2014 op te volgen. In de ALV van 2014 zal hij dan als voorzitter worden voorgedragen.

Open Monumentendag

De Open Monumentendag valt dit jaar op het weekend van 14 en 15 september a.s. en heeft als thema 'Macht en Pracht'. Aanleiding tot dat thema zijn de vieringen dit jaar van 300 jaar Vrede van Utrecht en het 200 jarig bestaan van ons Koninkrijk der Nederlanden. Oud Edam besteedt dit jaar geen specifieke aandacht aan het thema. Uiteraard zijn de diverse monumenten te bezoeken.

Verenigingsactiviteiten

De najaarslezing en de vrijwilligersbijeenkomst in november zullen nader worden aangekondigd.

Bierbrouwerij De Aecker (pagina 7)

Vereniging Oud Edam

Verenigingshuis
Graaf Willemstraat 8, 1135 WP Edam
Bank 1138.85.911
t.n.v. Vereniging Oud Edam
Ledenadministratie: 0299-373373
Website: www.oud-edam.nl
E-mail: info@oud-edam.nl
E-mail redactie: wmdewolf@planet.nl

Grafische verzorging:

Met Name Reclame, Edam
Drukwerk: Drukkerij Keizer en
Van Straten bv, Edam

